

Het verhaal van Sint Maarten vervolg

Maarten en zijn ouders warden verhuisd van Hongarije naar Italië. Maarten speelde niet meer met zijn houten zwaard en zijn stokpaard. Hij was nu een stoere kerel van vijftien jaar. Op een dag zei zijn vader tegen hem "Ga met mij mee. Ik wil je voorstellen aan de hoofdofficier die het bevel voert over alle soldaten!" Ze gingen samen naar de legerplaats. De hoofdofficier gaf Maarten een hand en zei luid: "Welkom bij de soldaten! Kerels als jij kunnen we goed gebruiken!" Hij liet een rode mantel, een zwaard, een schild en een lans brengen voor Maarten. Men zette hem ook een helm op het hoofd. Die had een rode glans in de morgenzon. Toen gingen alle soldaten in een aaneengesloten rij op de vierkante binnenplaats van de kazerne staan. Maartens vader bracht hem naar het midden en de hoofdofficier zei: "Maarten, houd met je linkerhand het vaandel vast en steek je rechterhand op om de eed af te leggen op het vaandel. Ik zal de eed voorzeggen en jij zegt mij na." Maarten deed wat de hoofdofficier vroeg en zei hem na: "Ik zweer dat ik een goede soldaat zal zijn en trouw zal vechten voor de keizer." Na enkele jaren werd Maarten al kapitein. Hij reed op een sterk paard en voerde het bevel over honderd ruiters.

In het Romeinse leger was het gebruikelijk dat een kapitein een dienaar had. Ook Maarten had er één. Die dienaar moest alles voor hem doen: zijn laarzen poetsen, eten halen, het paard voeren, de tent opzetten, en elke dag Maartens kleren uitborstelen. Op een avond zei Maarten: "Ga zitten dienaar, en rust wat uit. Je hebt vandaag genoeg gewerkt. Kom, laten we samen eten." De dienaar antwoordde: "Dat mag ik niet, heer kapitein. U bent de heer, en ik ben de knecht. Ik zal wel buiten voor de tent gaan staan, terwijl u eet." Maar Maarten luisterde niet. Hij nam het vlees van het vuur, brak het brood en tapte twee bekers wijn uit een vaatje. Dan schoof hij de dienaar een mat toe en ze gingen naast elkaar zitten. De dienaar was wat verlegen, maar dat duurde niet lang. Ze aten en dronken samen, praatten en lachten, en op het einde van de avond begonnen ze soldatenliederen te zingen. Maarten zei: "Heer en knecht? Wat een onzin!" Vanaf toen zaten ze bijna elke avond bij elkaar.

Vlak voor de winter kwam er een bevel van de keizer: "Maarten moet met zijn soldaten naar Frankrijk rijden." Onmiddellijk verzamelde Maarten zijn soldaten. Hij nam afscheid van zijn ouders en zijn trouwe dienaar, en reed weg, zoals de keizer bevolen had. Van Italië naar Frankrijk, dat was een heel eind! In het begin ging het vlot. Ze reden door riviervalleien en over geplaveide wegen. Onderweg ontmoetten ze kooplui, die hen vriendelijk groetten. En in de dorpen kwamen de kinderen naar hen kijken en zwaaien. Maarten, die vooraan reed, viel het meest in de smaak, omdat hij zo'n mooie mantel droeg en een roodglanzende helm. Gaandeweg werd de rit moeilijker. De ruiters moesten door de bergen, en het sneeuwde dagen en nachten lang. Toen ze de ijsskoude bergbeken overstaken, waren er paarden die struikelden. Soms viel een paard met ruiter en al in het water.

Na ettelijke weken kwamen de in Frankrijk aan. Ze reden naar de stad Amiens. Daar zat een man aan de stadspoort te bedelen. Hij was naakt en bibberde van de kou. Toen Maarten hem zag, kreeg hij medelijden. Hij deed zijn mantel af, trok zijn zwaard en sneed zijn mantel in tweeën. Eén helft gaf hij aan de naakte man. Toen reed hij door de poort de stad in en keek niet meer om. De soldaten schudden het hoofd. En de mensen van Amiens die hadden staan kijken, lachten Maarten vierkant uit. "Wat zonde van die mooie, dure mantel!" "Wat een dwaas!" Niet genoeg voor de bedelaar en te weinig voor de kapitein. Nu hebben ze het allebei koud." Lachend en spottend gingen de mensen naar huis, want het was intussen nacht geworden.

's Nachts had Maarten een droom. Hij zag Jezus op de berg Golgota, en hoe men Hem de kleren van het lijf rukte en Hem aan het kruis hing. Maar tegelijk zag hij de man die bibberend bij de stadspoort van Amiens zat. De twee mannen leken zo op elkaar, dat Maarten ze niet uit elkaar kon houden. Die aan het kruis, was dat niet de bedelaar? En de man bij de stadspoort, was dat niet Jezus? Maarten werd wakker en wreef in zijn ogen. Wat een vreemde droom! Toen de dag bij zonsopgang ontwaakte, stond Maarten op. Hij ging naar de steeg waar de priester van Amiens woonde. Hij klopte aan en de priester liet hem binnen. Maarten zei: "Toen ik nog een kind was,

eerwaarde vader, ben ik eens in een kerk gevluht voor onweer. Daar hoorde ik voor het eerst over Jezus spreken. Ik vernam dat de mensen die in hem geloven, christenen worden genoemd. Sindsdien heb ik vaak gedacht aan die Jezus die gekruisigd is. Vannacht heb ik zelfs van hem gedroomd. Ik zou meer willen weten over Jezus en over mensen die men christenen noemt. Zou u mij willen onderwijzen?" Toen vertelde Maarten dat hij de avond tevoren de helft van zijn mantel aan een bedelaar gegeven had. Hij vertelde ook dat Jezus 's nachts aan hem verschenen was en dat Hij die mantel om zijn schouders droeg. De priester keek Maarten aan en zei: "En jij zou niet weten wat een christen is? Je bent zelf een christen. Want jij hebt gedaan wat christenen behoren te doen: een mens die in nood is, helpen, en delen wat je hebt, in plaats van achteloos voorbij te gaan en doen of je hem niet ziet." Van toen af ging Maarten bijna iedere dag naar de priester. Ze lasen samen in een boek met verhalen over Jezus. Dat boek heette 'bijbel'. De priester zette een olielamp op de tafel en vaak lasen ze tot de olielamp uitging en hun ogen pijn deden. Op een keer lasen ze dat Jezus gezegd had: "Alwat je een van deze minste broeders hebt gedaan, heb je mij gedaan." Toen begreep Maarten zijn vreemde droom.

Drie maanden waren verstreken en de winter was voorbij. De fruitbomen bloeiden in de lentezon. Op een dag zei de priester tegen Maarten: "Ik heb je nu lang genoeg onderwezen. Wil je gedoopt worden?" Maarten antwoordde: "Ja, goede vader, dat wil ik." Op het paasfeest mocht Maarten het witte doopkleed aantrekken. Hij stapte in het bekken met doopwater en zijn vriend, de oude priester doopte hem.

Twee jaar later stuurde de keizer boodschappers uit met het bericht: "Dit is een bevel van de keizer Julianus. Alle soldaten moeten naar Worms aan de Rijn rijden en zich daar verzamelen." Maarten zadelde zijn paard en reed naar Worms, zoals de keizer bevolen had. Er waren daar heel wat officieren en soldaten. Sommigen droegen vaandels, anderen sloegen de trom. Hun zwaarden en helmen schitterden in de morgenzon. Toen ze de keizer zagen komen, riepen ze: "Ave Caesar!" Dat betekent: "Wees gegroet, keizer!" Het werd stil op de grote weide waar de soldaten verzameld waren. Keizer Julianus sprak hen toe: "Mannen! Ik heb besloten ten strijde te trekken tegen de Germanen en hen te verslaan. Overmorgen wordt de slag geleverd." De Germanen woonden met vrouwen en kinderen in de dorpen aan de Rijn. Een dienaar van de keizer riep de soldaten één voor één bij hun naam. Ze moesten voor de keizer gaan staan en zweren dat ze onbevreesd ten strijde zouden trekken en vechten tegen de Germanen. Toen Maarten aan de beurt was, ging hij voor de keizer staan en zei: "O, keizer! Ik heb u altijd gehoorzaamd en trouw gediend. Maar nu u oorlog wilt voeren, zeg ik u: ik trek niet mee ten strijde, want ik ben christen en ik wil geen mensen doden."

De keizer werd bleek van woede en schreeuwde: "Wat? Jij weigert mij te gehoorzamen? Jij weigert aan mijn zijde te vechten? Heet jij niet Maarten, de krijgshaftige? Jij bent geen krijgsman, je bent een lafaard!" Maar Maarten bleef bij zijn woord. Hij legde zijn helm, zijn schild en zijn zwaard voor de voeten van de keizer. Toen bond hij zijn paard aan een boom, boog voor keizer Julianus en ging weg.

Maarten liet door een weefster een grauwe pij maken, met een kap die hem beschermde tegen regen en wind. Daarna ging hij naar een schoenmaker en bestelde een paar sandalen. Hij brak een stevige tak van een hazelaar die langs de weg stond, kerfde er een paar figuren in en gebruikte deze als wandelstok. Daarna trok hij weg. Hij wou alleen zijn, ver van alle drukte, en nadenken over God en de mensen, over Jezus en alles wat hij geleerd had van de priester. Zo kwam Maarten in de buurt van Tours. Daar wou hij een poos blijven. In het bos vond hij een verlaten hut. Hij veegde die aan en strooide zand op de vloer. De gaten in de wanden stopte hij dicht met mos en hij herstelde ook het dak. Daarna verzamelde hij sparrentakjes en haalde riet aan de oever van de rivier. Daarmee maakte hij een slaappleats in de hut. Overdag zat Maarten buiten op een bankje. De dieren in het bos raakten al vlug gewend aan de stille man met de baard en het borstelige haar. Een ree kwam hooi eten uit zijn hand. De hazen gingen aan zijn voeten liggen. En in de kruin van een boom zat een grijze uil naar hem te knipogen. 's Nachts hoorde hij de muizen ritselen in het droge riet.

Op zekere dag kwamen er enkel boeren naar Maarten. Ze zeiden: "Maandag begint de oogst. Dan moeten we elke dag van 's morgens tot 's avonds op het veld werken. We hebben niemand die zich over onze kinderen ontfermt, de zieken verzorgt en eten maakt voor de oudjes. Wil jij dat niet doen? Je zit hier toch maar op je eentje voor je hut te niksen." Maarten antwoordde: "Voor mij is er niets belangrijker dan eenzaam te leven in dit stille bas, waar ik kan nadenken en bidden." Maar de boeren drongen aan: "Kom ons toch helpen. Dat is op dit moment harder nodig dan denken en bidden." Daarop zei Maarten: "Ik zal erover nadenken. Maandag laat ik mijn antwoord weten." 's Maandag toen de boeren hun paarden aan het inspannen waren om naar het veld te rijden, kwam Maarten het dorp in gewandeld. De boeren waren blij en legden hem uit wat hij moest doen. Maarten stroopte de mouwen van zijn pij op en ging aan de slag. Hij waste de zieken, schudde hun kussens en liet frisse lucht in hun kamers. Hij maakte groenten schoon, zeefde meel, mengde deeg, bakte brood en kookte voor de oudjes. Hij speelde met de kinderen en troostte ze wanneer ze huilden en om hun moeder riepen. Zo deed hij dat iedere dag, tot de oogst was binnengehaald.

Binnen de kortste keren wist iedereen in de omgeving hoe Maarten de dorpingen in de oogsttijd geholpen had. Toen kwamen er ook mensen uit andere dorpen naar hem toe. Ze verdrongen zich voor hem en smeekten: "Help ons alsjeblieft ook." Iemand zei: "Bij ons in het dorp ligt een oude vrouw op sterven. Misschien weet jij een drankje waarmee ze haar pijn kan stillen." Een ander zei: "Bij ons is een krankzinnige die om zich heen slaat en brult als een beest. Vorige week heeft hij zelfs een huis in brand gestoken. We weten geen raad met hem." En weer een ander: "Bij ons woont een melaatse. We hebben hem wel uit het dorp verdreven, maar soms komt hij 's nachts stiekem terug. We zijn bang dat hij ons en onze kinderen zal besmetten met die vreselijke ziekte." Maarten zuchtte en zei: "Nu kan ik mijn kluzenaarsleven wel vergeten!" Hij ging met de mensen mee, van het ene dorp naar het andere, en hielp waar hij kon. Op een keer zag Maarten in een dorp een groep jonge kerels die op de markt rondhingen. Hij sprak hen aan en vroeg: "Willen jullie met mij meegaan? Beneden in het dal, bij de rivier, wonen veel arme en zieke mensen die hulp nodig hebben. Ik kan het werk alleen niet aan." Een paar van de mannen gingen met hem mee. In het volgende dorp sloten anderen zich bij hen aan en al gauw waren ze met velen. Ze trokken grauwe pijpen aan, net als Maarten. Ze droegen sandalen en hadden ook elk een wandelstok. Op een dag riep Maarten hen allemaal bij zich en zei: "Goede broeders, laten wij ons in groepjes verdelen en door het land trekken. Ga in de naam van God en help waar men jullie nodig heeft. Over een jaar zullen we weer samenkomen op deze heuvel."

Toen er een jaar voorbij was, kwamen Maarten en de broeders bijeen om verslag uit te brengen van hun belevenissen. Iemand vertelde dat een meisje van vijf hem in het oor gefluisterd had: "Ik zou broeder willen worden zoals jij, en met jullie meegaan. Mag ik mijn hondje meenemen en hem een grauwe pij aantrekken?" Anderen vertelden dat ze 's nachts in het bos overvallen waren door rovers. Die hadden hun een beetje geld afgepakt dat ze bij zich hadden en dat ze aan de armen hadden willen geven. Toen iedereen zijn verhaal gedaan had, zei Maarten: "Ik zou op deze heuvel een huis bouwen waarin we samen kunnen wonen, en een kerk waarin we samen kunnen bidden!" De plaats waar ze verzameld waren, heette Ligugé. De broeders hadden er wel oren naar. Ze gingen meteen op zoek naar schoppen en hakken, bijlen en zagen, ladders en paardenwagens. Ze sleepten boomstammen en stenen aan, maakten een groentetuin en bouwden er een muur omheen. Het was een heel karwei en ze waren er maanden mee bezig. De grote kerk, het woonhuis en de muren waren van ver te zien. Het was prachtig.

Toen het werk voltooid was, gingen alle broeders naar de kerk en loofden God met liederen en gebeden. Daarna vierden ze feest in het woonhuis: ze aten, dronken en dansten. Later noemde men de kerk en het woonhuis van de broeders 'klooster'. Dat betekent: een afgesloten plaats. Het klooster dat Maarten en zijn broeders bouwden in Ligugé, was het eerste klooster in Frankrijk, en zelfs het eerste in Europa.

Op zekere dag kwamen twaalf mannen naar het klooster gereden. Ze trokken aan de bel en zeiden tegen de broeder die de poort opendeed: "De bisschop van tours is gestorven. We komen Maarten vragen of hij e nieuwe bisschop wil worden. Breng ons alsjeblieft bij hem." De broeder

ging Maarten zoeken en vertelde hem wat de mannen gezegd hadden. Maarten schrok en riep: "Ik wil geen bisschop worden en in het bisschoppelijk paleis in Tours gaan wonen! Ik wil bij jullie in het klooster blijven en elke dag met jullie naar de armen gaan." Toen liep hij weg en verstopte zich in de ganzenstal. Maar de mannen lieten zich niet afschepen. Ze zochten Maarten overal. Toen ze bij de ganzenstal kwamen, sloegen de ganzen met hun vleugels en snaterden de hele buurt bij elkaar. De mannen vroegen: "Waarom zijn die ganzen zo opgewonden?" Ze gingen de stal in en daar vonden ze Maarten. Ze trokken hem onder het stro vandaan en zeiden: "Maarten, luister naar ons. We willen niet dat men ons een of andere nieuwe bisschop stuurt die hoogmoedig is en neerkijkt op de kleine mensen, die rijk is en geen medelijden heeft met de armen." Maarten zweeg. De mannen gingen verder: "Jij en je broeders zijn een zegen voor ons land, echt waar, een zegen! Daarom willen we dat jij onze bisschop wordt, jij en niemand anders. Kom toch met ons mee naar Tours!" De mannen hielden vol en Maarten voelde zich in het nauw gedreven. Hij zei: "Overnacht hier in het klooster. Ik zal jullie morgen antwoord geven." Daarop ging hij naar de kerk, wierp zich op de grond voor het kruis en riep: "Heer, sta mij bij! Is het uw wil dat ik bisschop word, of moet ik in het klooster bij de broeders blijven?" Zo bad en smeekte hij de hele nacht. 's Morgens ontbood hij de mannen en zei: "Ik heb mijn besluit genomen. Ik ga met jullie mee." De mannen waren dolblij en zadelden meteen de paarden. Maar de broeders waren verdrietig. Ze begeleidden Maarten tot aan de muur en sloten de poort achter hem af.

's Zondags kwamen de mensen van Tours bijeen in de kerk. Elk plaatsje was bezet. Er waren ook twee bisschoppen en veel priesters uit de omgeving. Men bracht Maarten binnen en leidde hem tot aan de altaartrap. De oudste priester trad naar voor en riep: "Wie wil dat Maarten onze bisschop wordt, moet de rechterhand opsteken!" Toen stak iedereen de rechterhand op: mannen en vrouwen, jong en oud. De priester keek Maarten aan en zei: "Maarten, ik vraag je in aanwezigheid van de hele christelijke gemeente: neem je de verkiezing aan? Wil je bisschop van Tours worden?" Maarten zuchtte diep. Dan antwoordde hij met luide stem: "Ja, dat wil ik. Moge God mij helpen. Amen." Er brak een daverend applaus los en de mensen riepen steeds weer: "We hebben een bisschop! We hebben een bisschop!" Velen liepen naar voren om Maarten geluk te wensen. Toen het weer rustig geworden was in de kerk, knielde Maarten. De twee bisschoppen gingen naar hem toe en legden hem de handen op. Daarna bekleedden ze hem met de bisschopsmantel, zetten hem de mijter op en gaven hem de bisschopsstaf in de hand.

In de maanden die daarop volgden, kregen de broeders in het klooster geen rust. Elke dag kwamen er mannen aanbellen die in het klooster opgenomen wilden worden. De broeders gingen naar de bisschop Maarten in Tours en vroegen: "Wat moeten we doen? We zijn met zovelen dat het klooster te klein geworden is. Maarten nam drie van de broeders mee naar de rivier. Daar stapten ze in een boot en roeiden stroomopwaarts om een plek te zoeken waar de een tweede, groter klooster konden bouwen. Nadat ze een dag en een nacht gevaren hadden, gingen ze aan land bij het plaatsje Marmoutier. De plek waar ze aangelegd hadden, beviel hun. Maarten riep de oude en nieuwe broeders samen, en ze begonnen het tweede klooster te bouwen. Na een jaar was het klaar en konden ze erin wonen. Maarten liet geleerden komen. Die gaven onderwijs en lazen de broeders elke dag voor uit de bijbel. De broeders luisterden aandachtig en studeerden ijverig, de hele winter door. Toen het zomer werd, trokken ze net als vroeger naar de steden en dorpen om armen en zieken te helpen. 's Avonds, wanneer ze klaar waren met hun werk, gingen ze naar het marktplein. Daar vertelden ze over God en Jezus Christus, zoals ze het geleerd hadden van de geleerden in het klooster.

In het klooster van Marmoutier waren veertig kleine kamers. In elke kamer stond een smal bed, een krukje, een tafel met een wasbekken en een knielbank om te bidden. Zo'n kamertjes noemde men een 'cel'. In één van de cellen trok Maarten zich terug. Het bisschoppelijk paleis van Tours was hem te groot en te deftig. Vanuit zijn cel in het klooster reisde bisschop Maarten het hele land door. Op zijn reizen ontmoette hij overal arme mensen. Ze hadden doffe ogen en waren graatmager. Velen liepen gebogen. De kinderen bibberden van de kou, omdat ze geen warme kleren hadden. Maarten zei tegen de mensen: "Op jullie velden gedijt het graan, ik zie overal gezonde melkkoeien in de weiden staan en in jullie stallen liggen vetgemeste varkens. Jullie wonen in een rijk land. Hoe komt het dan dat jullie zo treurig zijn? Waarom lopen jullie krom en

zijn jullie zo mager? En waarom lijden de kinderen kou?" De mensen antwoordden: "Ach, mijnheer de bisschop. Als u alles eens wist! Het land dat u ziet, is niet van ons. Alles is eigendom van de rijken. Wij moeten ons kromwerken voor hen tot we erbij neervallen. Graan en meel, fruit en wijn, melk en vlees, alles moeten we aan hen geven. Ze laten maar heel weinig over voor ons, zo weinig dat onze kinderen er niet van kunnen leven. Als we niet genoeg afleveren, gooien ze ons in de gevangenis." Toen bisschop Maarten dat hoorde, werd hij heel boos. Hij stapte naar de landgoederen waar de rijke grondbezitters woonden. Maarten sprak de rijken toe: "Dames en heren! U draagt kostbare gewaden. U eet zich vol en drinkt overdadig. Kijk toch eens! U strooit tarwekorrels voor uw pauwen en geeft jachthonden vlees te eten! Weet u niet dat de armen daar buiten op de velden zich moeten afbeulen opdat u het goed heeft? Weet u niet dat de mannen kromlopen, dat de vrouwen honger lijden en dat de kinderen rillen van de kou? Hebt u dan geen hart?" Veel rijken lieten Maarten niet eens uitspreken. Ze riepen hun dienaren en zeiden: "Gooi hem naar buiten, die vervelende kletsmaajoer! Gooi hem de trap af!" Maar anderen zeiden: "Kom bij ons zitten. Wij willen nadenken over wat je zegt." Ze haalden de lijsten uit de kast waarop geschreven stond wat de boeren en de houthakkers elk jaar moesten afleveren. Ze telden en rekenden en vroegen Maarten om raad. Ten slotte zeiden ze: "Het spijt ons dat we zo hard en onrechtvaardig zijn geweest voor de armen. Voortaan zullen ze minder hoeven afgeven." Ze stuurden hun rentmeesters naar de armen om het besluit van de grondbezitters mee te delen. Van toen af ging het veel armen in Frankrijk beter. Overal waar het verhaal de ronde deed, zeiden de mensen die in ellende leefden: "Laten we naar bisschop Maarten gaan! Hij houdt van de armen en komt op voor hun rechten."

In die tijd was Maximus keizer van het Romeinse rijk. Vanaf zijn troon in Trier regeerde hij het land. Maarten zei tegen zijn broeders: "Ik wil naar Trier rijden en de keizer Maximus verslag uitbrengen van alles wat ik gezien heb op mijn reizen door dorpen en steden." Hij nam enkele broeders mee en ze reden naar Trier. Onderweg kwamen ze door een stad waar een toren stond. Toen ze dichterbij kwamen, zagen ze dat er een raam in zat met tralies ervoor. Achter de tralies stonden mannen die om hulp riepen. Maarten steeg af van zijn paard, ging naar het raam en vroeg: "Waarom roepen jullie om hulp? Waarom heeft men jullie in deze toren opgesloten?" De mannen antwoordden: "Wij zijn boeren die moeten werken op de velden van keizer Maximus. De rentmeester van de keizer heeft ons hier opgesloten. Hij zegt dat we slecht gewerkt hebben en dat we te weinig graan hebben afgeleverd voor de keizer." Maarten zei: "Heb je nog een paar dagen geduld. Ik zal er met de keizer over spreken."

Toen ze in Trier aankwamen, stond de keizer met zijn vorsten en hofdames op de trap van het paleis. De keizer riep: "Wees welkom, bisschop Maarten van Tours! Welkom goede broeders! Neem plaats aan de feesttafel. Jullie zullen wel honger hebben na die lange reis." Maar Maarten bleef staan en zei: "Edele keizer Maximus! Ik wil eerst een verzoek tot u richten." "Hier aan de deur?" vroeg de keizer verbaasd, 'nog voor we aan tafel gaan?' "Hier aan de deur," antwoordde bisschop Maarten, "nog voor we aan tafel gaan." En hij vertelde de keizer over de boeren die door de hardvochtige rentmeester in de toren waren opgesloten. De keizer ontbood meteen de snelste ruiters van zijn rijk en zei: "Haast je naar de rentmeester en zeg: de keizer beveelt je de gevangenen vrij te laten die je in de toren hebt opgesloten!" Maarten was blij. Hij dankte de keizer en ging met hem aan tafel. Terwijl ze aten en dronken, vertelde Maarten hem over de velen armen die hij op zijn reizen had ontmoet en die hem om hulp hadden gevraagd. De keizer zei: 'Ik zal me meer om de armen bekommeren en ervoor zorgen dat hun voortaan geen onrecht meer wordt aangedaan.' En hij liet zijn ambtenaren alles opschrijven wat hij met Maarten besproken had.

Maarten reed met zijn broeders terug naar Marmoutier. Ze zeiden tegen elkaar: "Zouden de ambtenaren het boek wel eens openslaan en de keizer voorlezen wat hij beloofd heeft? Zullen de armen het beter krijgen?" Onderweg stopten ze op elke plaats waar christenen woonden. Zodra de mensen vernamen dat bisschop Maarten op komst was, liepen ze te hoop. Maarten nodigde hen uit om in de kerk een dienst te vieren, samen met hem en zijn broeders. Hij las voor uit de bijbel en herinnerde de gelovigen eraan dat ze van God moesten houden en goed zijn voor elkaar, zoals Jezus geboden had. Hij riep ook de priesters bij zich. De goede priesters loofde hij.

Tegen de luie en onrechtvaardige priesters zei hij dat hij hen zou straffen als ze niet beloofden hun leven te beteren.

Maarten werd tachtig jaar oud. Toen hij voelde dat hij ging sterven, trok hij zijn bisschopskleren uit en zette zijn bisschopsstaf in een hoek. Daarna zei hij tegen zijn broeders: "draag het bed naar buiten en strooi as op de vloer! Wanneer ik dood ben, moet je niet vertellen dat ik grote daden heb verricht. Je moet zeggen: Maarten is gestorven als de armste onder de armen." Toen trok hij zijn grauwe pij aan, trok de kap over zijn hoofd, ging in de as liggen en stierf. De broeders rouwden drie dagen lang. Ze aten en dronken niet en zeiden geen woord. In alle kerken en kapellen werd de doodsklok geluid, zodat de mensen wisten dat Maarten gestorven was. 's Nachts legden de broeders het dode lichaam in een roeiboot en brachten het naar de bisschopsstad Tours. Duizenden mannen, vrouwen en kinderen waren intussen naar Tours gekomen om hun dode bisschop nog één keer te zien. In een lange rij trokken ze langs de baar. Sommigen knielden en kusten het lichaam. Toen Maarten ten grave gedragen werd, begonnen ze allemaal te huilen en te jammeren. Na de begrafenis gingen de mensen naar huis. Onderweg zeiden ze tegen elkaar: "We zullen onze goede bisschop Maarten nooit vergeten. Nooit!"

Later bouwden de broeders een kapel boven de plaats waar bisschop Maarten begraven was. Elk jaar kwamen er christenen naar Tours. Ze zongen liederen en baden bij Maartens graf. Al gauw noemden ze hem niet meer gewoon Maarten of bisschop Maarten, maar heilige Maarten of Sint Maarten. De houten kapel werd te klein. Ze werd afgebroken en op dezelfde plaats bouwde men een grote, stenen kerk. Nu was er plaats voor alle mensen die op bedevaart gingen naar Tours, om te bidden bij het graf van de heilige Maarten.

Op 11 november wordt het naamfeest van Sint Maarten gevierd. In sommige streken houden de kinderen 's avonds een feestelijke optocht met lampions of uitgeholde bieten waarin ze een kaarsje hebben gezet, en zingen ze Sint-Maartenliederen. Op andere plaatsen wordt Sint Maarten op dezelfde manier herdacht als Sint-Nicolaas en krijgen de kinderen geschenken. Elders gaan de kinderen al zingend door het dorp om hout en geld in te zamelen. Het hout wordt opgestapeld en 's avonds danst iedereen rond het Sint-Maartensvuur. Hier en daar wordt het verhaal nagespeeld van Sint Maarten die zijn mantel in tweeën snijdt. Het zijn allemaal herinneringen aan de vrijgevigheid van Sint Maarten, die warmte en licht schonk aan mensen in nood